

Ed. 141. Frumvarp til laga

um tónmenntadeild Laugaskóla.

Flm.: Jónas Jónsson.

1. gr.

Tónmenntadeild Laugaskóla starfar sem sérnámsdeild í tónmennt við héraðsskólann að Laugum og hefur rúm fyrir 8—10 nemendur. Tilgangur hennar er: 1. að útbreiða undirstöðukunnáttu í meðferð algengustu hljóðfæra, í söngfræði og tónlistarsögu og 2. að veita nauðsynlegan undirbúning að störfum kirkjuorganleikara, söngkennara við barnaskóla og forgöngumanna um söng í félögum og á mannamótum. Jafnframt mundi deildin leita uppi efnilega tónlistarnemendur og hvetja þá til framhaldsnáms.

2. gr.

Tónmenntadeildin starfar hliðstætt smíðadeild skólans. Lýtur hún reglum og skilyrðum skólans um inntöku nemenda, skólagjöld, stjórn og dagleg störf, að öllu öðru leyti en því, sem sérstaklega verður tekið fram í reglugerð.

3. gr.

Sérnám deildarinnar skal vera: að leika á orgel eða slaghörpu, söngfræði og ágrip tónlistarsögu. Þá og, eftir því sem fært þykir og efni standa til, meðferð annarra hljóðfæra og raddþjálfun.

4. gr.

Nemendur deildarinnar skulu taka þátt í 2 bóklegum greinum í héraðsskólanum: íslenzku og einhverri annarri, eftir samkomulagi við skólastjóra og kennara. Þá taki þeir þátt í söng og að einhverju leyti í leikfimi og sundi.

5. gr.

Námstími sé 1 vetur. Þó má með samkomulagi skólastjóra og kennara veita vist í deildinni 2. vetur.

6. gr.

Að tónmenntadeildinni sé ráðinn sérstakur kennari, sem jafnframt sé söngkennari skólans. Skal hann, ásamt því að kenna sérnám deildarinnar, hafa daglegt eftirlit með vinnu (æfingum) nemendanna, heimavist þeirra og hljóðfærum.

7. gr.

Nemendur skulu þreyta próf og hljóta einkunn hvert vor. Fræðslumálastjóri skipar prófdómara. Skal hann hvert haust, ef þess er kostur, kynna sér, hvar nemendur eru á vegi staddir í sérgreinunum (byrjendur, eða hve mikið lært áður), til þess að geta dæmt um ástundun þeirra og framför.

Greipargerð.

Um 1. gr.

Eins og nú er ástatt víðs vegar á landinu, að hinn mesti hörgull er á þeim, sem vilja og geta annazt söng í kirkjum landsins, þá er og erfitt að fá til söngkennara við barnaskóla í sveitum og sjávarþorpum. Margar sveitir (og þorp) hafa engum á að skipa til þess að hafa á hendi forustu um félagsskap í söng (karlakóra, blandaða kóra) og til þess að heita sér fyrir almennum söng í samkvæmum og á mannamótum. Allviða á heimilum til sjávar og sveita eru hljóðfæri (harmonium), sem engir kunna með að fara, eða þá a. m. k. mjög lítið, og hin heimilin eru þó miklu fleiri, þar sem engin hljóðfæri eru og engin söngmennt.

Það ástand, er að framan getur, er eðlilegt. Þjóðin hefur ekki átt þess kost að kynnast æðri tónlist né heldur meðferð hljóðfæra nema mjög skamman aldur. Þó að hér hafi ætíð lifað og dafnað nokkur tónmenning, er næsta eðlilegt, að hún væri einhliða og fábreytt. Svo má heita, að allt það, er þokað hefur þjóðinni í átt til annarra sambærilegra þjóða á sviði tónlistar, hafi gerzt í tíð núlifandi manna. Það væri því með öllu ósanngjarnt að ætlast til þess, að mjög mikið hafi á unnizt. En þjóðin er söngelsk og sönghæf. Hún væntir sér meiri þroska og menningar í þeim efnium og á líka að hljóta.

Eitt það, sem nú stendur hvað mest í vegi fyrir aukinni þekkingu og tækni í tónmennt, er ill aðstaða til náms. Í Reykjavík hefur starfað ágætur tónlistarskóli í allmörg ár. Fyrir tónlistarlíf höfuðstaðarins hefur hann haft mjög mikla þýðingu. Þá og fyrir þjóðina alla, t. d. með þeim hlut, sem hann á í dagskrá útvarpsins. Í a. m. k. sumum kaupstöðunum mun vera nokkur aðstaða til tónmenntanáms hjá einkakennurum, en í dreifbýli landsins og smærri þorpum er öll aðstaða til þessa náms hin versta.

Áhugamenn um tónlistarmál hafa rætt þann möguleika að bæta aðstöðuna til þessa náms þann veg, sem hér er ráð fyrir gert. Með eins til tveggja vetra námi því, sem hér er ræðir, geta allir sæmilega tónhæfir nemendur komizt yfir byrjunarörðugleika þá, sem svo margir gefast upp við. Eftir slíkt nám eiga þeir og að vera færir um að spila í kirkjum og kenna söng við barnaskóla. Síðast en ekki sízt er þeim ætlað að stunda og útbreiða söngmennt á sjálfum heimilunum og þar með treysta undirstöðu alls æðra tónlistarlífs og tónmenningar í landinu.

Það mun vera reynsla allra þeirra, sem öðrum hafa kennt að leika á hljóðfæri, að hafi þeir haft nemendurnar á heimilum sínum, undir daglegu eftirliti, hvatningu og aðstoð, og nemendurnir ekki haft um of öðru að sinna, þá hafi náðst á skömmum tíma furðu mikill árangur. Þann árangur má þakka næði til náms og aðhaldi að æfingum. Deildinni er ætlað að skapa nemendum slíkt næði og aðhald, jafnframt því, sem þeim gefst kostur þess að stunda að nokkru almennt nám.

Um 2. gr.

Við héraðsskólann að Laugum hefur um mörg ár verið sérstök smíðadeild. Því er til hennar vínað, að hún hefur hlotið viðurkennda sérstöðu innan skólans. Í smíða-

deild stunda nemendur smíðar sem aðalnám, þá og íslenzku og reikning, en aðrar námsgreinar eftir samkomulagi við skólastjóra. Deildin fellur að öllu öðru leyti undir reglur og háttu skólans.

Tónmenntadeildin er hugsuð hliðstæð. En hún verður að hafa sína eigin heimavist. Til þess að geta tekið 10 nemendur, þarf deildin litið hús: 5 tveggja manna herbergi, eina kennslustofu og kennaraherbergi. Í nemendaherbergjunum þarf að vera hljóðfæri til æfinga (2 um hvert) auk harmonium og slaghörpu í kennslustofu. Ekki er útilokað, að nemendur gætu lagt sér til hljóðfæri, unz deildinni vex máttur til þess að eignast þau nógu mörg.

Nemendur yrðu vitanlega í mótuneyti skólans og mundu sækja alla kennslu auk sérnámsins þangað. Heimavist þeirra með hljóðfærum svarar því til þeirrar aðstöðu, sem aðrar sérnámsdeildir verða að hafa.

Rekstur tónmenntadeildarinnar yrði á vegum héraðsskólans, skólagjöld hin sömu og þar og ríkisstyrkur vegna nemenda hinn sami. Eigi væri ósanngjarnt, að nemendur greiddu einhverja teigu eftir hljóðfæri, sem notuð eru til æfinga. Daglegum reglum og stjórn héraðsskólans lytu nemendur tónmenntadeildarinnar.

Við Laugaskóla er aðstaða til að byggja þessa heimavist í sambandi við íbúðarhús söngkennara skólans. Það er í hæfilegri fjarlægð frá skólanum sjálfum til þess, að þar yrði næði til náms og æfinga.

Um 3. gr.

Eins og nú er háttað hljóðfærakosti landsmanna, er stofuorgelið algengasta hljóðfærið. Er því talið sjálfsagt, að höfuðáherzla yrði lögð á meðferð þess. Slagharpa hlýtur hins vegar að fá á næstu árum aukna útbreiðslu, enda hlutverk slíkrar deildar að stuðla að því. Ágrip söngfræði og tónlistarsögu yrði því aðalsérnámið. Söngur yrði stundaður með nemendum héraðsskólans. Hitt yrði svo málefni framtíðarinnar að auka við námsgreinum eftir því, sem fært þætti.

Framangreindar námsgreinar getur einn og sami kennari kennt. Þykir með því hófsamlega af stað farið, meðan reynsla er að fást og færís beðið til fjölbreyttara náms. Enda svarar það bezt tilganginum, eins og hljóðfærakosti landsmanna er nú háttað. Möguleiki er að halda námskeið í húsakynnum deildarinnar, t. d. í fiðluleik, söng (raddbeitingu) o. fl.

Um 4. gr.

Til þess að sem beztur árangur náist af sérnáminu, er áriðandi, að nemendur deildarinnar taki ekki þátt í of mörgum námsgreinum öðrum, þótt einnig sé rétt að nota aðstöðu til náms í héraðsskólanum eftir föngum. Móðurmálið þykir þar sjálf-sögð aðalnámsgrein, hins vegar gætu ýmsar ástæður legið til þess, að annað nám yrði eftir frjálsum vali í samráði við skólastjóra og kennara. Því er íslenzka aðeins gerð að skyldunámi auk söngs, ásamt einhverri þátttöku í sundi og leikfimi.

Um 5. gr.

Það þykir ekki ástæða til að ákveða að sinni meir en eins vetrar nám í deildinni, en láta tímann og reynsluna skera úr um það, hvort lengja skuli námið. Fæstir unglingar eiga því láni að fagna að geta eytt mörgum vetrum ævi sinnar í nám, sem ekki miðar beint að undirbúningi lífsstarfs. Hins vegar von til þess, að eins vetrar nám geti miklu til vegar komið. Ýmsar aðstæður gætu þó legið til þess að veita skóla-vist 2 vetur. Gefur reglugerðin því leyfi til undanþágu.

Ekki er deild þessari ætlað að veita æðri tónlistarmenntun, en undirbúning gæti hún veitt.

Um 6. gr.

Ekki er gert ráð fyrir, að kennari deildarinnar geti haft með höndum önnur störf, að undanskilinni söngkennslu í héraðsskólanum. Um stundafjölda hvers nemanda yrði reynslan að skera úr. En hóflegt virðist að ætla, að hver þeirra fengi hálftrar klukkustundar kennslu annan hvern dag. Fyrir kennarann yrðu það 30 hálf tímar

á viku, miðað við 10 nemendur, þar að auki 2 st. (venjulegar kennslust.) söngfræði og tónlistarsaga og 6 st. söngur í héraðsskólanum. Að viðbættu daglegu eftirliti með vinnu nemendanna og ástundun yrði þetta fullt starf. En eins og að framan er sagt, yrði reynslan að skera úr um það, hvernig námi og kennslu verður bezt hagað, þá og um það, hvernig rekstrarfyrirkomulag deildarinnar yrði að öðru leyti.

Um 7. gr.

Þótt gert sé ráð fyrir, að nemendur tónmenntadeildarinnar séu byrjendur að mestu eða öllu leyti, og tilgangur hennar sé fyrst og fremst að kenna byrjendum, má þó gera ráð fyrir, að í nokkrum tilfellum yrði það ekki. Það er því mjög æskilegt, að prófdómari skólans kynni sér kunnáttu nemendanna í skólabyrjun. Próf og prófdómari eiga að tryggja það, að kennari og nemendur leggi sig fram til þess að árangur verði sem beztur. Þótt ekki sé gert ráð fyrir, að nám í tónmenntadeildinni veiti réttindi, þá getur umsögn prófdómara og kennara orðið til leiðbeiningar um hæfni til starfa.

Fylgiskjal I.

FRÆDSLUMÁLASTJÓRINN

Reykjavík, 11. des. 1944.

Meðfylgjandi erindi frá Kristjáni Jónssyni, form. skólanefndar héraðsskólans að Laugum, dags. 23. okt. síðastl., og drög að frumvarpi viðvikjandi tónlistardeild við téðan skóla sendi ég Páli Ísólfsyni tónskáldi og skólastjóra Tónlistarskólans til umsagnar. Fylgir umsögn hans hér með.

Ég er sammála Páli Ísólfsyni um nauðsyn, gagnsemi og tilhögun þessarar deildar og mæli því eindregið með stofnun hennar. En þar sem hér er um deild í sambandi við héraðsskólann, en ekki sérstakan skóla að ræða, þá er vafasamt, hvort hægt er að greiða stofnkostnaðinn á annan hátt en gildir um héraðsskólana. Hins vegar er vitanlegt, að í tónlistardeildinni verður ekki hægt að ætla kennaranum nema í mesta lagi helming nemendafjölda venjulegra deilda, svo að þessi deild verður að sama skapi dýrari í kennslu. Þess vegna væri sanngjarnt, að ríkissjóður greiddi hálf laun tónlistarkennarans.

Helgi Eliasson.

Til Alþingis, Reykjavík.

Fylgiskjal II.

Reykjavík, 5. des. 1944.

Herra fræðslumálastjóri.

Það hefur verið mér mikil ánægja að athuga uppkast það að reglugerð fyrir væntanlega tónmenntadeild, sem ráðgert er, að stofnuð verði við Laugaskóla í S.-Þingeyjarsýslu. Lízt mér prýðilega á þessa hugmynd og þá einnig á reglugerðina, sem ég tel vel hugsaða í öllum aðalatriðum. Þörfin fyrir aukinni kennslu á þessu sviði er mikil, og er réttilega bent á hana í greinargerð þeirri, sem reglugerðinni fylgir. Mér er ljúft og skylt að mæla eindregið með því, að hæstvirt Alþingi veiti skólanum nauðsynlegan fjárstyrk, svo að hægt verði að koma þessari ágætu hugmynd um tónmenntadeild við Laugaskóla í framkvæmd sem allra fyrst.

Mikið veltur á því, að forstöðumaður slíkrar tónmenntadeildar sé hæfur og starfi sínu vaxinn. Það vill nú svo vel til, að Laugaskóli hefur meðal kennara sinna mann, sem í alla staði er hinn ákjósanlegasti í þessa stöðu, og á ég þar við Pál Jónsson söngkennara, sem verið hefur nemandi minn og einnig hefur stundað nám erlendis í skóla-

söng og öðru því, er tónlistarkennslu í skólum viðvíkur. Hæfileikar hans og brennandi áhugi ættu að vera næg trygging fyrir því, að tónmenntadeildinni yrði vel borgið undir handleiðslu hans.

Fylgiskjölín endursendast hér með.

Virðingarfyllst.

Páll Ísólfsson.

Til fræðslumálastjórans, Reykjavík.

Fylgiskjal III.

BISKUPINN YFIR ÍSLANDI

Reykjavík, 15. desember 1944.

Með bréfi, dags. 11. þ. m., hafið þér, herra fræðslumálastjóri, sent mér til umsagnar erindi formanns skólanefndar Laugaskóla til Alþingis um stofnun tónlistardeildar við skólann, ásamt uppkasti að reglugerð fyrir slíka deild.

Mér er það sérstakt gleðiefni, að þessi þarfa og ágæta hugmynd er komin fram, og vil eindregið mælast til þess, að hið háa Alþingi megi sjá sér fært að stuðla að því, að hún komist í framkvæmd sem allra fyrst.

Söngmálastjóri þjóðkirkjunnar hefur tjáð mér, að mjög víða á landinu sé nú hinn mesti hörgull á vel hæfum kirkjuorganistum, og tefji það mjög fyrir því, að kirkjusöngurinn geti eflzt og batnað. Hins vegar er nú almennur áhugi vaknaður í söfnuðum landsins um stofnun kirkjukóra og bættan kirkjusöng. Til þess að bæta hér úr hinni brýnustu þörf, hefur söngmálastjórinn fengið nokkra organista úti um land til þess að kenna áhugasömu fólki orgelleik með það fyrir augum, að þetta fólk taki síðan að sér orgelleik í kirkjunum.

En bæði er, að organistar þessir hafa takmarkaðan tíma og aðstæður til þess að sinna slíkri kennslu, og einnig er úr litlu fé að spila til styrktar þessari kennslu.

Hér mundi því hin fyrirhugaða tónlistardeild við Laugaskóla hafa stóru og aðkallandi verkefni að sinna, að kenna ungu fólki víðs vegar af landinu orgelleik, svo að það geti annazt organleikarastörf við kirkjurnar, enda er það beint tekið fram í erindi skólanefndarformannsins, að þetta eigi að verða eitt fyrsta hlutverk tónlistardeildarinnar.

Af þessum ástæðum leyfi ég mér að mæla hið bezta með því, að deild þessari verði komið á fót og það því fremur, sem jafnframt er völ á prýðilega hæfum og áhugasömum manni, Páli Jónssyni söngkennara, til þess að veita deild þessari forstöðu.

Fylgiskjölín — 4 að tölu — endursendast hér með.

Sigurgeir Sigurðsson.

Til fræðslumálastjórans, Reykjavík.